

83. *Стефанишин Т.* Художня критика Миколи Голубця у контексті мистецького процесу Львова 1920—1930-х рр. / Тарас Стефанишин // Вісник Львівської академії мистецтв. — Львів, 2003. — Вип. 14. — С. 222—236.
84. *Тернопільський Ю.* Українська преса з перспективи 150-ліття / Юрій Тернопільський. — Джерзі-Ситі, 1974. — 176 с.
85. Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939 рр.) : анот. кат. / уклад. В. А. Передирій. — Львів, 1996. — 192 с.
86. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. / уклад.: М. М. Романюк (кер. проекту), М. В. Галушко. — Львів, 2003. — Т. 3, кн. 1: 1920—1928 рр.; Кн. 2: 1929—1939 рр.
87. *Хобта О.* «Театральне обличчя» одеської періодики початку ХХ ст. / Олена Хобта // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2002. — Вип. 10. — С. 370—380.
88. *Хобта О. І.* Особливості одеської газетної карикатури 1910—1920 рр. / Олена Хобта // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2003. — Вип. 11. — С. 583 — 589.
89. *Хобта О. І.* Періодика Одеси про «живу фотографію» (початок ХХ ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 89—97.
90. *Цьох Й. Т.* Комуністична преса Західної України (Роль друкованої пропаганди в ідеологічній діяльності КПЗУ). 1919—1939 рр. / Й. Т. Цьох. — Львів, 1966. — 269 с.
91. *Черепанін М.* Музична культура Галичини (друга половина ХІХ — перша половина ХХ століття) / Мирон Черепанін. — К., 1997. — 328 с.
92. *Dawna fotografia lwowska 1839—1939.* — Lwów, 2004. — 368 s.
93. *Gierszewska B.* Czasopiśmiennictwo filmowe w Polsce do 1939 roku / Barbara Gierszewska. — Kielce, 1995. — 322 s.
94. *Gierszewska B.* Kino i film we Lwowie do 1939 roku / Barbara Gierszewska. — Kielce, 2006. — 430 s.

Василь Габор

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ
(8 ЖОВТНЯ 1938 р. — 15 БЕРЕЗНЯ 1939 р.)
В ОЦІНЦІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

У статті вперше проаналізовано понад 50 публікацій про пресу Карпатської України в західноукраїнських періодичних виданнях, її кількісні параметри й оцінки окремих видань, достовірність інфор-

маційних повідомлень про заплановані видання та здійснено класифікацію пресодруків за тематичними спрямуваннями.

Ключові слова: західноукраїнська преса, преса Карпатської України, кількісні параметри, достовірність інформаційних повідомлень, класифікація пресодруків.

В статье впервые проанализировано более 50 публикаций о прессе Карпатской Украины в западноукраинских периодических изданиях, ее количественные параметры и оценки отдельных изданий, достоверность информационных сообщений о запланированных изданиях и осуществлено классификацию изданий по тематическим направлениям.

Ключевые слова: западноукраинская пресса, пресса Карпатской Украины, количественные параметры, достоверность информационных сообщений, классификация изданий.

The survey first highlights over 50 publications about the press of Carpathians Ukraine as they were valued in West Ukrainian press. The author touches upon its quantitative parameters and reliability of information about the planned editions. Also the author offers the classification of press and magazines according to their thematic topics.

Key words: West Ukrainian press, press of Carpathians Ukraine, quantitative parameters, reliability of information, classification of press.

Важливим джерелом вивчення преси Карпатської України 1938—1939 рр. є західноукраїнські періодичні видання кінця 30-х рр. ХХ ст. Уперше закарпатську пресу 20—30-х рр. ХХ ст., зокрема Карпатської України, в оцінці галицьких пресодруків (преса в дзеркалі преси) коротко проаналізовано в монографії Л. Сніцарчук [48, с. 339—343]. Ми ставимо за мету зупинитися детальніше на аналізі публікацій провідних західноукраїнських видань про пресу винятково Карпатської України від 8 жовтня 1938 р. до 15 березня 1939 р. — періоду автономії та самостійності цієї держави, простежити достовірність, оперативність інформаційних повідомлень, полемічність й об'єктивність в оцінюванні та з'ясувати вагомість матеріалів для подальшого дослідження карпатоукраїнської преси.

Для виявлення інформації про пресу Карпатської України нами проведено вивчення таких західноукраїнських періодичних видань кінця 1938 р. — початку 1939 р.: «Діло», «Українські Вісти», «Новий Час», «Нова Зоря», «Громадський Голос», «Правда», «Мета», «Українська Школа», «Вогні», «Голос», «Напередодні», «Світ Молоді» та ін. На їхніх сторінках виявлено понад 50 публікацій (короткі статті,

замітки та дописи, в яких хоча б побіжно заторкувалося це питання) про карпатоукраїнську пресу та декілька — про закарпатську пресу кінця 1938 р. Найбільше матеріалів означеної тематики опубліковано у «Ділі» — близько 20, «Новій Зорі» — 10, «Новому Часі» — 6, «Правді» — 5, а в інших — по одному чи декілька матеріалів.

Варто вказати, що дуже часто пресознавчі публікації у західноукраїнських виданнях готувалися на основі інформаційних повідомлень видань Карпатської України, зокрема «Нової Свободи», «Урядового Вістника правительства Карпатської України», «Бюлетеня Пресової Служби Карпатської України» та ін., а також подавалися із зазначенням джерела (нерідко одного й того ж, але у різному написанні), як-от: «Пресове бюро Карпатської України» («Пресове Бюро» Карпатської України), «Пресова Служба Карпатської України» (це — Відділ преси й інформації Карпатської України, який видавав «Бюлетень Пресової Служби Карпатської України»), «Бюлетен Пресової Служби Карпатської України повідомляє...», «БПСКУ» («Б.П.С.К.У.»), «Карпатоукраїнська Пресова Служба подає з Хусту...», «К.У. П. (КУП — Карпатоукраїнська преса. — В. Г.) повідомляє...», «(За бюлетиним КУП)», «УПС (Українська Пресова Служба. — В. Г.) подає...», «Комунікат Карпатоукраїнської Пресової Служби з... ц. м. стверджує...» тощо. Однак найбільшу цінність становлять повідомлення власних кореспондентів провідних західноукраїнських видань на теренах Карпатської України, зокрема газети «Діло», й аналіз карпатоукраїнських пресодруків такими відомими тогочасними журналістами, як Максим Гехтер та ін.

Насамперед необхідно з'ясувати загальну картину та кількісні параметри преси Карпатської України, відображені на сторінках західноукраїнської періодики. Нам вдалося виявити п'ять оглядових статей як про закарпатську пресу кінця 30-х рр. ХХ ст., так і про карпатоукраїнську — періоду автономії та державності від 8 жовтня 1938 р. до 15 березня 1939 р. Однак дві статті власне про закарпатську пресу кінця 30-х рр. ХХ ст. були опубліковані в західноукраїнських виданнях із запізненням, зокрема в «Правді» та «Українських Вістях», тому відомості в них, а нерідко й оцінки суспільнополітичної ситуації на Закарпатті були застарілими. Для прикладу проаналізуємо одну з публікацій про закарпатську пресу п. н. «Українські часописи на Закарпатті» в часописі «Правда».

Редакція так охарактеризувала суспільно-політичну ситуацію у краї: «Ще недавно наше Закарпаття (під Мадярами) було дуже темне й відстале від інших українських земель. Нарід був неписьменний, а інтелігенція була або помадлярщена, або задурманена москвофільством і не мала національної свідомости. Тепер під тим оглядом справа стоїть там куди краще. Найбільшим того доказом є що на Закарпатті виходить тепер один український щоденник і 18 інших часописів. Правда, не всі ті часописи однаково добрі, та є між ними навіть соціялістичні. Але годі, бо нераз і в доброго господаря знайдеться в житі кукіль» [54].

Така оцінка суспільно-політичної ситуації є не надто точною. Вона б була доречною для кінця 20-х рр. ХХ ст., але аж ніяк для кінця 30-х рр. Адже вже 8 жовтня 1938 р. представники «Центральной Русской Народной Рады» і «Першої Руської-Української Центральної Народної Ради», прийшовши до порозуміння, утворили перший автономний уряд, що був затверджений центральною владою 11 жовтня 1938 р., і Підкарпатська Русь стала складовою конфедеративної держави чехів, словаків та українців.

Серед 19 українських пресових видань Закарпаття автор «Правди» називає такі: «Нова Свобода», «Народня Сила», «Українське Слово», «Благовістник», «Земля і Воля», «Вперед», «Учительський Голос», «Наша Школа», «Науковий Збірник», «Світло», «На Стійці», «Тиса», «Культура», «Карпати», «Скоб», «Пробоем», «Наш Рідний Край», «Варта», «Мочари» і відзначає: «Останні це часописи пластунської молоді. Цікаво, що журнали «Варта» і «Мочари» видають на селах. З того бачимо, що наш нарід на Закарпаттю вже пробудився».

Однак на час публікації цієї статті більшість названих видань уже припинили свій вихід, а в Хусті продовжилися тільки «Нова Свобода», «Благовістник» п. н. «Благовістник Пресвятого Серця Христового» та «Пробоем». Уточнимо також, що назву одного із пластових видань у цій та наступній публікаціях подано з помилкою. Насправді, як зазначає Степан Росоха, у Бедевлі виходила «Ватра», а не «Варта» [45].

Застарілі відомості про закарпатську пресу наявні і в публікації М. Г. в «Українських Вістях». Автор називає 27 періодичних видань Закарпатської України та коротко характеризує їхні спрямування,

однак у самій статті наводить тільки 23 назви. На перше місце ставить щоденник «Нова Свобода» під редакцією о. А. Волошина (насправді А. Волошин не був зазначений у часописі редактором), а далі: ужгородські двотижневик «Українське Слово» під редакцією Михайла Брацайка, тижневики «Народня Сила» — орган Української селянської партії під редакцією письменниці Ірини Невицької, «Вперед» — орган української групи чеської партії соціал-демократів, «Неділя» — орган єпископа Стойки та мукачівський тижневик «Земля і Воля» — орган української групи чеської аграрної партії.

Ці часописи належать до суспільно-політичного типу видань, однак автор цього не зазначає, натомість доволі детально розподіляє інші пресодруки за такими тематичними групами, що вважаємо надзвичайно позитивним у публікації, а водночас і дискусійним, якот: наукові — неперіодичні мукачівські «Вісти з Етнографічного Товариства» та ужгородський «Науковий Збірник» товариства «Просвіта»; господарські — місячник «Світло», видання «Просвіти» в Мукачеві; професійні — місячники «Учительський Голос» і «Наша Школа», видання «Учительської Громади» в Ужгороді та часопис оо. василіан «Вісти з Чернечої Гори» у Мукачеві; літературно-освітні — ужгородські місячники «До Перемоги» та «Культура»; для молоді й дітей — тижневик «Карпатська Молодь» у с. Велика Копаня, місячники «Приятель Малих» в Ужгороді та «Наш Рідний Край» у Тячеві, а для старшої молоді Закарпатської України — місячник «Пробоем» у Празі; спортивного й пластового життя — місячники «Пластун» у Севлюші, «На Стійці» в Ужгороді, «Тиса» в Мукачеві, «Карпати» в Берегові, «Скоб» у Хусті, «Варта» (правильно — «Ватра») в с. Бедевля, «Мочари» у с. Нересниця.

«Оцей стан української преси (існують також газети кацапські — тутешняцького напрямку) найліпше свідчить, — підсумовує автор, — що Закарпатська Україна йде сильно вперед та водночас вказує про силу національно українських політичних тенденцій» [16].

Нам вдалося виявити три оглядові статті на сторінках часописів «Українські Вісти», «Мета» і «Нова Зоря». Найповніше і найоб'єктивніше преса Карпатської України охарактеризована у статті «Розвиток преси в Карпатській Україні» в щоденнику «Українські Вісти». Редакція не лише перерахувала 11 видань (а також два, які планувалося видати, й одне, яке планувалося відновити), а й

давала кожному короткі й дуже влучні характеристики. Отже, вона відзначала, що «найповажнішим щоденником в Карпатській Україні» є «Нова Свобода» — офіційний орган Українського національного об'єднання — за редакцією Василя Гренджі-Донського; «популярніше редагована» є «Карпатська Україна», яка виходила в Хусті двічі на тиждень і призначалася для селянства; що націоналістична молодь видає свій орган «Наступ» (під редакцією д-ра Росохи) із додатком «Народня Воля», літературно-мистецька громада «Говерля» — місячник літератури і мистецтва «Говерля», редактором якого є відомий поет О. Ольжич (д-р Кандиба), драматична група «Нова Сцена» — ілюстрований місячник драматичного мистецтва «Нова Сцена» під редакцією братів Шерегіїв; що чехи в Карпатській Україні, в Хусті, видають чеською мовою тижневик «Перегляди з Карпатської України» під редакцією Коваржіка; що в Хусті почав виходити релігійний журнал-місячник «Благовісник» під редакцією о. Севастіяна Сабола (відомого поета Зореслава), а в Рахові — тижневик «Нація» під редакцією д-ра Юськова; що влада Карпатської України видає «Урядовий Вістник», в якому друкуються усі розпорядження й оголошення уряду, а Відділ преси та пропаганди Карпатської України — «Бюлетень Пресової Служби Карпатської України» українською, чеською та німецькою мовами.

Автор статті вів також мову про перспективи видання нових пресодруків у Карпатській Україні: в Хусті виходитиме «Прочухан» — двотижневик сатири і гумору під редакцією В. Потушняка, в Севлюші — «Вістник з Рідного Краю», «призначений для тих, що є поза межами Карпатської України», «рівнож відновить свій вихід пластовий журнал «Молоде Життя» [44].

Кількість пресодруків Карпатської України відображено також у дуже подібних за змістом публікаціях у часописах «Мета» та «Нова Зоря».

У замітці «Карпато-українська преса», вміщеній під рубрикою «З Карпатської України», редакція львівської «Мети» інформувала про дев'ять карпатоукраїнських пресодруків, один з яких тільки планувалося видавати: «Нова Свобода» — орган Українського національного об'єднання; «Наступ» — орган націоналістичної думки, який має окрему сторінку «Карпатської Січі»; селянський тижневик «Карпатська Україна»; «Нація» — орган націоналістичної думки

(Рахів); журнали: релігійний — «Благовістник Пресвятого Серця Христового» під редакцією о. С. Сабола ЧСВВ; літературний — «Говерля»; театральний — «Нова Сцена» і часопис закарпатської молоді «Пробоем» під редакцією С. Росохи.

Однак редакція хибно вказує: «В Севлюші зачав виходити «Вістник з Рідного Краю», призначений для карпато-українських робітників і ремісників, що перебувають поза межами Карпатської України». Адже це видання тільки планувалося видавати, як і наступних два, про які редакція «Мети» повідомляла: «Крім того має виходити часопис для молоді, орган Т-ва Опіки над Молоддю під редакцією М. Мандюка, та сатирично-гумористичний часопис «Прочухан» [11].

Через тиждень подібна публікація з'явилася на сторінках «Нової Зорі». Щоправда, редакція нарахувала 11 карпатоукраїнських пресодруків, але помилково назвала серед них одне видання, яке тільки планувалося видати [38].

Як бачимо, означені видання наводили різну кількість карпатоукраїнських пресодруків. Пов'язано це було з тим, що до їхніх переліків не потрапляли пресодруки того чи іншого тематичного спрямування або ж не згадувалися додатки, але всі вони в сукупності дозволяють створити цілісну картину преси Карпатської України, згрупувати видання за тематичними спрямуваннями та відобразити перспективи розвитку.

Різке зменшення українських періодичних видань у Закарпатській Україні наприкінці 1938 р. було зумовлено, як можна довідатися із західноукраїнських часописів, політичними причинами. Зокрема, редакція газети «Правда» у замітці «Мадяри закрили українські часописи» відзначала: «В зв'язку з вивоженням урядів з Ужгороду до голосу прийшла там мадярська національна рада. Вона зараз закрила всі українські та чеські часописи, зате дозволила виходити московфільським та мадярським часописам, що їх закрав був уряд Карпатської України» [19].

Про інші причини йдеться у статті Степана Сірополка «Чергові завдання в справі шкільництва в Карпатській Україні», в якій він зазначає: «На жаль, з осені 1938 року не появляються обидва органи Товариства «Українська Громада» («Учительський Голос» і «Наша Школа»), мабуть з тої причини, що редакторів тих органів покликано до праці в урядових установах» [47].

Відзначимо, що західноукраїнська преса не оминала увагою і ті закарпатські видання, які виходили на теренах Закарпаття, окупованих хортистською Угорщиною. Так, у щоденнику «Діло» під рубрикою «Вісти з Карпатської України» вміщено замітку «Ужгородська «Неділя» знову виходить», з якої довідуємося, що «по двомісячній перерві появилсь нове, новорічне число «Неділі», відомого органу ужгородського єпископа, що ідеологічно заступається нібито за «русинами», а в дійсности є малограмотним органом малярської пропаганди. «Неділю» редагують тепер: крилошанин А. Ільницький та проф. А. Немет — обидва патентовані мадярони» [51].

Ми вже вказували, що публікації у західноукраїнських періодичних виданнях про карпатоукраїнську пресу дозволяють згрупувати її за тематичним спрямуванням. І вихідною моделлю у конструюванні преси Карпатської України за тематичними спрямуваннями могла б слугувати класифікація галицької преси 1919—1939 рр., запропонована Л. Сніцарчук у монографії «Українська преса Галичини (1919—1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс». Дослідниця виокремила в означеному періоді дев'ять тематичних груп газет і журналів, а саме: універсальні, громадсько-політичні, культурологічні, наукові, релігійно-виховні, господарсько-кооперативні, фахові, спеціалізовані, спортивні, які водночас поділяються у своїх межах на підгрупи, демонструючи достатнім чином тематичну багатогранність і різнохарактерність цілісного об'єкта [48, с. 156].

Однак, на відміну від галицької періодики, преса Карпатської України має значно меншу кількість тематичних груп. У ній відсутні універсальні, наукові, господарсько-кооперативні та спортивні тематичні групи. Пов'язано це насамперед із коротким періодом функціонування карпатоукраїнської преси.

Найбільшою тематичною групою у пресі Карпатської України є громадсько-політичні видання, які ми схильні означувати як суспільно-політичні. До них зараховуємо такі часописи, інформація про які вміщувалася на сторінках західноукраїнської преси, як-от: «Нова Свобода», «Урядовий Вістник правительства Карпатської України», «Бюлетень Пресової Служби Карпатської України», «Пробоем», «Наступ», «Народня Воля», «Нація», «Карпатська Україна», «Бюлетин Карпатоукраїнської Пресової Служби», а також чеськомовні видання: «Карпато-Українська Свобода», «Перегляди з Карпатської

України» та ймовірне видання «Українське Актуаліте» («Українська актуаліте»).

До культурологічної тематичної групи ми зараховуємо літературно-мистецький журнал «Говерля» та журнал театрального мистецтва «Нова Сцена».

До релігійно-виховної тематичної групи належать часописи «Вістник Мукачівської Єпархії» та «Благовістник Пресвятого Серця Христового».

Аналізуючи видання кожної із тематичних груп, ми переходимо від загального огляду карпатоукраїнської преси до індивідуальної оцінки кожного із пресодруків. Зазначимо, що найтипівішими для західноукраїнської преси були передовсім повідомлення про вихід окремих видань Карпатської України, їхню періодичність, видавців та редакторів, стисла характеристика їхнього спрямування.

З усіх видань суспільно-політичної тематики Карпатської України найчастіше і найдетальніше на сторінках західноукраїнських пресодруків згадувано щоденник «Нова Свобода». Якщо дотримуватися хронології публікації, то західноукраїнський читач мав змогу довідатися ось про що: «Нова Свобода» зазнає цензурних утисків за її позицію: **«Наш народ хоче бути паном на своїй прадідній землі** (виділення редакції. — *В. Г.*), хоче, щоб наша земля плоди свої родила нам, щоб в урядах і інституціях розказували наші люди» [52]; вона виходитиме в Хусті [23]; її редакцію вже перенесено з Ужгорода до Хуста [42]; часопис уже виходить у Хусті [24], газета тимчасово «заступила» урядовий «денник» Карпатської України і, «заки появиться окремий урядовий вістник карпатоукраїнського уряду, всі урядові розпорядження й декрети будуть друкуватися в щоденнику» [26]; видання виходить збільшеним обсягом [22]; «число передплатників зростає сильно: незабаром дійде до 10 000», а «видавництво має добре уладжену власну друкарню» [27]; газета стала «офіціозом «Українського Національного Обєднання», а начальним редактором назначений Василь Гренджа-Донський» [41]; у зв'язку з призначенням проводу УНО «Нова Свобода» наголошувала, «що Карпатська Україна буде мати авторитарну систему правління на зразок тої системи, що є тепер в Німеччині і в Італії» [37] тощо.

Однак найбільшу увагу до «Нової Свободи» привертає стаття у «Ділі» п. н. «Нова Свобода» з каганцем ген. Прхалі». З посилан-

ням на «Чеське Пресове Бюро» редакція «Діла» зазначала, що «Нова Свобода», офіційний орган Українського національного об'єднання, обговорює справу призначення генерала Прхалі міністром внутрішніх справ Карпатської України, вважаючи, це «буде запорукою, що в Карпатській Україні запанує мир і порядок». Редакція «Діла» намагалася співставити цю статтю з телефонічним повідомленням свого кореспондента з Праги, з якого випливало, що «міністр Клочурак у порозумінні з прем'єром Волошином **категорично домагається, щоб ресорт міністерства внутрішніх справ Карпатської України був в українських руках** (тут і далі виділення редакції «Діла». — *В. Г.*)». Таким чином, стверджувала редакція «Діла», «Нова Свобода» «не відзеркалює дійсних настроїв краю, **не відзеркалює тієї боротьби, яку веде український нарід Закарпаття за свою повноправність**», а її публікація є свідченням негативного впливу на пресу Карпатської України чужоземного чинника, «коли ресорт міністерства внутрішніх справ, якому підлягає цензура, знайшовся в руках не українця, але чеського генерала, що не має нічого спільного із змаганнями українського народу й українською національною політикою» [25].

На нашу думку, висновок редакції «Діла» не відповідає дійсності. Адже «Нова Свобода» не тільки об'єктивно відображала «дійсні настрої» Карпатської України, а й брала активну участь у кампанії проти призначення генерала Прхалі міністром внутрішніх справ. Тому публікацію «Діла» ми схильні розглядати радше як полемічну, хоч і важливу щодо розуміння внутрішніх механізмів функціонування карпатоукраїнської преси.

Значна увага була приділена часопису «Наступ». Уперше видання згадано в публікації «Нова столиця Карпатської України розбудовується», у якій йшлося про два часописи («Нова Свобода» та «Наступ»), що виходили в Хусті, перейшовши сюди з Ужгорода. Автор так охарактеризував його: «2) «Наступ», орган націоналістичної молоді. Виходить двічі в тиждень. Його власником є один з кращих представників карпатоукраїнської молоді, д-р Росоха. Наклад 5 000» [27]. Західноукраїнські читачі могли також довідатися, що орган націоналістичного руху в Карпатській Україні «Наступ», який раніше з'являвся раз на тиждень, «від 20-го ц. м. виходитиме двічі на тиждень» [20], уже виходить два рази на тиждень і його видав-

ництво «випустило два календарі на 1939 рік: більший народній і календарець січовика» [21].

Щодо інших суспільно-політичних видань Карпатської України, то у багатьох західноукраїнських друкованих органах вміщено повідомлення про вихід у світ газети «Карпатська Україна».

Зокрема, редакція «Діла» повідомляла про вихід часопису у двох публікаціях. У першому матеріалі містилася така інформація: «Вийшло 1е число часопису «Карпатська Україна», незалежного наукового органу, що виходить два рази в тиждень черенками державної друкарні в Хусті. Як відповідальний редактор підписує Петро Петричко» [2]. У другому тексті п. н. «Селянський часопис «Карпатська Україна» повідомлялося: «Під таким наголовком почав виходити в Хусті новий український часопис для селянства. Перше число появилось з датою 25 січня 1939. Часопис виходитиме двічі на тиждень» [46]. Аналогічну інформацію, нерідко з посиланнями на «Бюлетен Пресової Служби Карпатської України», вмістили редакції газет «Новий Час» [56], «Громадський Голос» [29] та «Правда» [30].

До тематичної групи суспільно-політичних видань входить також карпатоукраїнський пресодрук: «Урядовий Вістник правительства Карпатської України». Щоправда, редакція «Діла» з посиланням на «Пресове Бюро Карпатської України» неточно подала його назву, інформуючи читачів, що «15 ц. м. вийшло перше число «Урядового Вістника Уряду Карпатської України» [28]. Насправді «Урядовий Вістник правительства Підкарпатської Руси» (1938 — 1939 ч. 3), згодом — «Урядовий Вістник правительства Карпатської України» (1939 ч. 4—10) почав виходити 20 жовтня 1938 р., а 15 листопада 1938 р. побачило світ його друге число.

З-поміж інших суспільно-політичних видань Карпатської України окремі замітки вміщено про рахівський тижневик «Нація» [32], а кількома рядками редакція «Діла» повідомляла читачів про вихід у світ пресового бюлетеня, але подавала його назву то як «Карпатоукраїнський пресовий бюлетин у Празі», то як щоденний «Бюлетин Карпатоукраїнської Пресової Служби», пишучи про нього: «Від початку цього року почав виходити у Празі щоденний бюлетин Карпатоукраїнської Пресової Служби» [12]. Однак нам не вдалося виявити додаткову інформацію про назване видання.

Окрему тематичну групу суспільно-політичних видань Карпатської України становлять часописи, які виходили чеською мовою.

Серед перших згадаємо «Перегляди з Карпатської України». Про плани його видання уперше сповістила читачів редакція «Діла», зазначаючи, що «від 1 лютого появиться за дозволом української влади «Прегляд Карпатської України», тижневик Чеської Народньої Ради, як авторитетний орган чеської меншини в Карпатській Україні» [2]. У замітці «Чеський часопис у Хусті», з посиланням на «(Б. П. С.)», редакція «Нового Часу» інформувала: «Чехи, що їх залишилося в Карпатській Україні до 17 тисяч, будуть видавати свій часопис «Перегляди з Карпатської України». Редагуватиме письменник Зденек Коларжік-Анчіда» [57], а через деякий час повідомляла про вихід першого числа 6 лютого 1939 р. в Хусті, висвітлювала його спрямування та наповнення: у ньому було вміщено статті «Наші завдання й мета» Климента Павловшека, судового радника й голови «Чеської Народньої Ради», та «Нові шляхи» Мілоша Дрбала, кандидата до Сойму Карпатської України від чеської меншини, і наведено короткі витяги з них [40].

Без назви це видання згадано у статті «Преса в Карпатській Україні» в «Новій Зорі» реченням: «З меншин мають свій тижневик тільки чехи» [38].

Проте одна з найцікавіших публікацій про чеськомовний часопис «Карпато-Українська Свобода» належить перу Максима Гехтера, який виступив з нею у «Ділі» під криптонімом М. Г. [17]. Під криптонімом М. Г. у західноукраїнській пресі друкувалося дуже багато авторів, зокрема в «Українських Вістях». А що криптонім М. Г. на сторінках «Діла» належить відомому чеському журналістові М. Гехтеру — з'ясуємо зі статті Ілька Борщака «Українська культурна сторінка «Прагер Прессе» [4].

Отже, М. Гехтер опублікував надзвичайно змістовну статтю про нове видання Карпатської України, яке виходило в Празі чеською мовою. Він повідомляв, що новий часопис «Карпато-Українська Свобода», тижневик для культурного й «народно-господарського» зближення чехів, словаків та українців, з'явився на празьких вулицях 7 січня 1939 р. «Перше число вийшло в чеській мові, — зазначав автор, — але редакція обіцяє, що від чергового числа матеріал буде друкуватись у чеській та українській мові.» З його видавців і співробітників лише «д-р Франтішек Тіхий має відоме ім'я й віддавна працює над освідомленням чехів про українську культуру».

Журналіст відзначав зовнішнє оформлення часопису («тижневик назовні презентується незле»), але стверджував, що багато матеріалів могло б залишитись у редакційному кошику, бо не мають нічого спільного ні з Карпатами, ні з Україною. Окрім того, він уважав недоречним, що на першій сторінці надруковано велику етнографічну карту України, яка охоплювала простір від Кавказу аж до Карпат та від Курська до Криму включно, «але чомусь в англійській мові, так наче не можна було взяти мапу з атлясу Кубійовича», і констатував: «Число очевидно складалося наспіх, щоб швидше задовольнити пекучу потребу; тому і брали те, що було під рукою».

«А потреба в освідомленні чехів про українську справу справді пекуча, — вважав М. Гехтер. — Як це не дивно, а чехи, що вважають самі себе та й загально вважаються найкращими знавцями словянських питань, про Україну та українців знають менше, ніж нпр. німці. Виною цьому є чеське русофільство, той вічний чеський страх перед ослабленням чи розбиттям великої Росії, на яку вони досі покладали стільки надій. Це спонукало їх або активно поборювати український «сепаратизм», або принайменше запліщувати на нього очі та вдавати, наче його нема чи наче вони його не бачать.» Публіцист називав таку політику страусовою.

Усе це, підсумовував М. Гехтер, закидував чехам і Вінценц Шандор (Вікентій Шандор), автор передової статті «Карпатська Україна» у ч. 1 часопису, відверто звинувачуючи їх «у тім розгардіяші, що 20 літ діявся в Карпатській Україні», і наводив з цієї публікації розлогий витяг: «Двадцять літ плекали чеські політичні партії «русский» напрям, штучно його підживлювали й виховували, аби тим лекше опанувати суспільне, культурне та господарське життя країни. Наслідком цього були саме оті нещасливі язикові й політичні суперечки. 20 літ «вирішувалось» питання автономії і 20 літ штучно розбивалась єдність підкарпатського люду отрутою штучно плеканого «русского напрям». [...] **Сама назва «українець», «український» звучить для багатьох чехів неприємно, терпко, коли не виразно ірредентистично** (виділення М. Гехтера. — *В. Г.*). Ніхто себе не питає, звідки могли б узятись в Карпатській Україні росіяни. Кожна письменна людина знає, що між Росією та Закарпаттям лежить великий простір, заселений 52-мільоновим українським народом, і кожна письменна людина, особливо кожний словянин,

повинен би хоч поверхово знати історію своїх найближчих словянських сусідів...».

«Ці докори чехи заслужили, — констатує М. Гехтер, — і треба тільки жалувати, що їх висловлює нікому невідома людина, а не якийнебудь видатний чех, якого голос рознісся б по цілій країні та вдарив у всі серця. Це було б доказом, що подвійна гра чехів в українській справі справді скінчилася, що вони дійсно мають охоту і твердий намір відвернутись від мітичної Москви та стати лицем до України. Але покищо треба задовольнитись і голосом п. Вінценца Шандора.»

М. Гехтер подав також докладний зміст першого числа «Карпато-Української Свободи», в якому, крім передової статті, було вміщено вірш «Україні» Ружени Єсенської, відомого перекладача творів Т. Шевченка чеською мовою, уривок твору «Б'ють пороги» у перекладі Ф. Тішого та початок його ж статті «Що дала Україна світовому письменству» (від давніх часів до Марка Вовчка).

Вітаючи появу цього часопису, М. Гехтер бажав йому якнайшвидше позбутися «дитячих хоріб, неминучих на початку існування кожного пресового органу, й розвинути у справжній орган чесько-українського порозуміння та зближення» [17].

Із чеськомовних видань, які виходили у Празі, на сторінках західноукраїнських часописів згадано також журнал «Українске Актуаліте», який виходив нібито з ініціативи уряду Карпатської України, однак нам не вдалося розшукати додаткових відомостей, щоби підтвердити ці припущення. Отож наводимо тут лише дві замітки з «Нової Зорі». Перша містить таку інформацію: «Пресове Бюро Карпатської України подає, що в Празі почав виходити журнал у чеській мові, присвячений українським справам, п. з. «Українська актуаліте» [39], друга — таку: «Польська преса доносить: З ініціативи правительства Карпатської України зачав у Празі виходити український орган в чеській мові «Українске Актуаліте». Він присвячений українській пропаганді. Здається, що акцію ту морально і фінансово підпирає Берлін, так твердить ІКЦ в ч. 341 і взиває пражський уряд, щоб не толерував дальше часопису «Українске Актуаліте» [53].

До тематичної групи культурологічної преси Карпатської України належать літературно-мистецький журнал «Говерля» та журнал

театрального мистецтва «Нова Сцена». На сторінках західноукраїнської періодики нам вдалося виявити чимало відомостей про історію цих видань та їхнє змістове наповнення. Так, західноукраїнські читачі мали змогу довідатися, що спочатку часопис «Говерля» планувалося видавати п. н. «Чорногора». Редакція видання «Напередодні» повідомляла: «Заповіданий журнал культури «Чорногора», який мав появитися 1 жовтня 1938 року, а не появився з огляду на останні політичні події, почне виходити з днем 1 січня 1939 р. п. н. «Говерля». В журналі погодилися співпрацювати наші визначні письменницькі сили, м. ін.: Ю. Боршош-Кумяцький, В. Сурмач (псевдонім А. Гарасевича. — *В. Г.*), Д-р О. Грицай, Далібор, І. Іваницький, І. Ірлявський, О. Лашенко, Д-р П. Маценко, Ф. Могіш, Л. Мосендз, М. Михалевич, М. Мухин, О. Ольжич, Т. Панькевичівна, М. Рішко, У. Самчук, М. Сливка, о. Ю. Станинець, М. Чирський, о. Зореслав та інші» [9]. У матеріалі інформувалося також про умови передплати і те, що при журналі виходитиме бібліотека.

Майже аналогічну інформацію про історію видання «Говерля», його співробітників та умови передплати двічі надрукувала редакція часопису «Мета» [8], зазначаючи у другій публікації, що «вже восени минулого року заповідали літературні кола на Закарпатті появу нового журналу п. з. «Чорногора». Але відомі політичні події відсунули появу журналу на декілька місяців. Тепер журнал має почати виходити п. з. «Говерля» [14].

Про плани видання у Хусті місячника «Говерля» під редакцією Івана Романа вміщено повідомлення у «Ділі» [43], а про його вихід у світ інформували львівська «Нова Зоря», відзначаючи, що «се місячник націоналістичного типу, редагований живо, зміст його ріжнотематичний, подає також цікаві культурні вістки з Великої України», та обіцяючи дати виданню оцінку, «коли вийде більше чисел» [1], коломийський «Світ Молоді» [18]. Однак найглибше проаналізувалося «Говерлю» в «Українській Школі», автор якої, висвітлюючи зміст числа, з емоційним захопленням констатував: «Одинокий випуск, а яке багатомовне свідoctво культурних змагань Карпатської України. [...] Самі нові імена й молоді, але талановиті пера, окрилені найчистішим бажанням служити рідній культурі. Може ці поезії й недосконалі, але віє від них такою вірою в силу й значення слова, що читача зворушує. Найбільша прикмета книжки — це чиста, літе-

ратурна мова і загально українська ідея. Ніякої загумінковости чи партикуляризму. Правопис теж поправний. І не догадатись, що в тій землі перед 20 роками ніхто не знав української літературної мови, а майже всі її цуралися. Який невиданий поступ!» [3]. Окрім загальної характеристики видання, він також коротко і влучно оцінював публікації окремих авторів «Говерлі», зокрема М. Панькевич — про творчість Лесі Українки, О. Євфімчука — про М. Гоголя, і сповіщав, що «з відомих причин друге число «Говерлі» вже не появилось, але чейже може ще появиться. Покищо остає теплий і любий спомин і цінне свідоцтво волі до широкого громадянського й культурного росту».

З-поміж інших часописів Карпатської України культурологічної тематичної групи на сторінках західноукраїнської періодики знаходимо цікаві відомості про видання «Нова Сцена». Так, редакція «Діла» не тільки повідомила про його вихід («На днях почав виходити в Хусті журнал, присвячений театральному мистецтву») [2], а й стисло проаналізувала «два числа карпато-українського місячника театального мистецтва «Нова Сцена», який виходить у Хусті від 1 січня ц. р.», відзначаючи, що «новий орган театального мистецтва, виданий на добром папері, з естетичною обгорткою, багато ілюстрований, приносить не тільки актуальні вістки з театального життя Карпатської України, але містить теж і фахові театральні статті і вказівки для аматорських театрів». У публікації вказувалося коло авторів «Нової Сцени» та відзначалося, що в ній опубліковано «низку дуже добре виконаних світлин між іншими: прем'єра о. д-ра А. Волошина, мін. Ю. Ревая, міністерського начальника А. Штефана, голову УНО Федора Ревая, В. Гренджу-Донського, д-ра В. Комаринського, артисток: Марусі Шерегій і Марти Долинай, режисерів: А. Шерегія та В. Лібовицького, пок. Ф. Базилевича і М. Садовського та цілу низку знімок повних або частинних ансамблів» [50].

Із тематичної групи релігійно-виховних видань Карпатської України у західноукраїнській періодиці згадано два пресодруки — «Вістник Мукачівської Єпархії» та «Благовістник Пресвятого Серця Христового».

Про вихід «Вістника Мукачівської Єпархії» вміщено повідомлення в «Ділі» [7] та «Меті» [6]. Редакція «Діла» навела також глибоко символічні слова зі вступного слова до вірян і священників

Карпатської України преосвященного Нярадія: «І наша новонароджена держава, Карпатська Україна, коли вперше святкує празник Різдва Христового, звертає свої очі на «Ангела великого» і просить, щоб її провадив, щоб влив їй свій спокій, свою любов і свою могутність у всіх її членів, почавши від дорогого нам Батька о. Премієра до найбіднішої дитини карпатських гір. Ми переконані, що тільки тоді буде наша держава щаслива та її члени радісні й веселі у своїй убогості та у своїх хрестах, коли будуть поводитися по раді — совіту «великого Світника» Христа» [7].

Значно більше інформаційних повідомлень у західноукраїнських виданнях надруковано про «Благовістник Пресвятого Серця Христового». Уперше про плани його видання розповіли читачам львівські часописи «Діло» [13] та «Правда» [55]. Так, редакція «Діла» повідомляла про перевезення до Хуста з Ужгорода календарів «Благовістника...» на 1939 р. і про те, що «Апостольський Адміністратор єпископ Нярадій рішив далі видавати католицький часопис «Благовістник Пресв. Серця Христового», що його видавали оо. Василіяни в Ужгороді. Перше число цього часопису вийде ще в січні ц. р.» [13]. Інший автор «Діла» вже сповіщав про вихід у світ здвоєного ч. 1/2, відзначивши, що «після віденського арбітражу закарпатські оо. Василіяни перенесли свої видавництва з Ужгороду до Хусту. Перше число їхнього релігійного місячника, «Благовістник Пресвятого Серця Христового», вийшло як подвійне число за січень—лютий 1939 р.» [33]. Він повідомляв також, що «Благовістник Пресвятого Серця Христового» перейшов на фонетичний правопис «на домагання читачів», згадував редактора видання о. Севастіана Сабола ЧСВВ та його авторів, зокрема о. Д. Поповича, а також тематику («... в числі кілька релігійних статей і багато вісток з релігійного життя Карпатської України») і констатував: «Це подвійне число «Благовістника» живо й цікаво зредаговане, робить гарне вражіння».

Про вихід у світ ч. 1/2 та ч. 3 карпатоукраїнського видання інформувала читачів «Нова Зоря» [1], щоправда, першого разу подала назву видання неточно — як «Благовістник Пресвятого Серця Ісусового».

«Благовістник Пресвятого Серця Христового» був продовженням ужгородського «Благовістника» (1921—1938), отож не дивно, що згадки про перше видання знаходимо у статті о. Романа Луканя

«Василянські монастирі в Карпатській Україні», в якій автор зазначав, що оо. василіани «своєю працею на нивах церковній та народній піднесли... високо культурне життя Карпатської України. В 1923 р. заснували в Ужгороді свою друкарню, де напечатали чимало книжок у народній мові. В останніх роках аж до жовтня ц. р. за редакцією о. Севастіяна Сабола ЧСВВ... появлявся в Ужгороді місячник «Благовісник», призначений почитанню Пресв. Ісусового Серця» [15].

Завершуючи аналіз тематичних груп преси Карпатської України, звернемо увагу й на те, що іноді у західноукраїнських виданнях вмішувалася застаріла інформація, зокрема про фахові та спеціалізовані видання. Так, автор «Нового Часу» пише, що «Українська Громада видає професійний орган (місячник) українського вчителства «Український Голос» (редактор А. Ворон) та педагогічний журнал «Наша Школа» (редактор Іван Васько)» [10], хоча на той час обидва видання уже не виходили. Те саме можна сказати і про часопис «Молоде Життя» у публікації 1939 р. у січнево-лютневому числі львівського журналу «Вогні» [58].

Особливу групу становлять публікації про заплановані видання в Карпатській Україні. Серед пресодруків, які збиралися видавати карпатські українці, відомі два: у Севлюші — «Вістник з Рідного Краю» та в Хусті — гумористичний журнал «Прочухан». Із посиланням на «Хуст. 22.2. К.У. П. повідомляє...» редакція «Нового Часу» інформувала читачів: «В **Севлюші** почне незабаром виходити часопис під назвою «**Вістник з Рідного Краю**», призначений для українців з Карпатської України, що є поза її межами, на чужині. В **Хусті** появиться в найближчому часі перше число **журналу гумору й сатири** під назвою «**Прочухан**» (виділення редакції. — *В. Г.*)» [31]. Відомий історик Петро Стерчо пише про ці видання: «Вже в березні 1939 р. мали розпочати входити: в Хусті «Прочухан» — двотижневик сатири й гумору під редакцією В. Потушняка, а в Севлюші «Вістник з Рідного Краю», призначений для тих карпатських українців, що знаходилися поза межами Карпатської України» [49].

Що ж до повідомлень про ці видання у західноукраїнській пресі, то нерідко вони містили помилкову інформацію. Зокрема, редакції досліджуваних видань зазначали, що один із названих часописів уже вийшов у світ, а другий — має незабаром з'явитися. Так, посилаючись на УПС, «Діло» повідомляло, «що в Севлюші почав виходити

часопис призначений для карпатоукраїнських робітників та ремісників, що перебувають на праці поза межами Карпатської України, в Чехії та в Моравах. Новий часопис називається «Вістник з Рідного Краю». Одночасно виходитиме сатирично-гумористичний часопис п. н. «Прочухан».

Редакція «Мети» в публікації «Карпато-українська преса» повідомляла: «В Севлюші зачав виходити «Вістник з Рідного Краю», призначений для карпато-українських робітників і ремісників, що перебувають поза межами Карпатської України. Крім того має виходити часопис для молоді, орган Т-ва Опіки над Молоддю під редакцією М. Мандюка, та сатирично-гумористичний часопис «Прочухан» [11]. Про те саме інформувала читачів «Нова Зоря», стверджуючи: «В Севлюші почав виходити «Вістник з Рідного Краю», призначений для карпато-українських робітників і ремісників, що перебувають поза межами К. України. Має виходити гумористичний часопис «Прочухан» [38]. У газеті «Правда» зазначено, що «в Рахові появився новий тижневик п. з. «Нація», а в Хусті гумористичний журнал «Прочухан». В Севлюші появиться незабаром «Вістник з Рідного Краю» [32].

Інформаційні повідомлення як про «Вістник з Рідного Краю», так і «Прочухан» були недостовірними, бо обидва часописи так і не побачили світу. До того ж за повідомленням «Діла» могла скластися думка, що в Севлюші виходитиме також «Прочухан».

Із публікацій західноукраїнської преси довідуємося і про нові заплановані періодичні видання. Насамперед до них варто віднести «Карпатську Україну в ілюстрації» під редакцією Василя Гренджі-Донського. Так, наприкінці 1938 р. редакція «Нової Зорі» повідомляла, що «в Хусті зачне виходити від 1 січня 1939 р. новий український журнал п. н. «Карпатська Україна в ілюстрації» під редакцією Гренджі-Донського» [5]. Ймовірно, що зразком для наслідування для майбутнього видання був львівський ілюстрований щоденник «Новий Час», який широко висвітлював суспільно-політичні події в Карпатській Україні та вміщував багато фотографій про життя карпатоукраїнської держави і її лідерів. За таким взірцем було легко видавати й «Карпатську Україну в ілюстрації».

Як відомо, 25 січня 1939 р. вийшло перше число незалежного селянського часопису «Карпатська Україна», який, на нашу думку,

не має нічого спільного із задуманою «Карпатською Україною в ілюстрації».

На основі низки публікацій у галицьких пресодруках довідуємося також про заплановане молодіжне видання, але без зазначення його назви.

У замітці «Опіка над молоддю» редакція «Діла» повідомляла: «КУП подає із Севлюша, що там відбулися в понеділок, 20 ц. м. збори т-ва Красвої Опіки над молоддю. На зборах вирішено провести інтензивну акцію над доживлюванням молоді і на цю ціль призначено 200 тисяч корон. Одночасно збори рішили видавати часопис для молоді, що його редагуватиме М. Мандюк» [34].

Подібна інформація опублікована і в «Новому Часі», у якій з посиланням на «К.У.П.» зазначено, що на засіданні крайового Товариства опіки над молоддю «вирішено видавати для ремісничих учнів, що перебувають у Чехії й Моравії, щоб вони не затратили звязків з батьківщиною (мова йде про «Вістник з Рідного Краю». — *В. Г.*)» [36], і в «Новій Зорі», де констатовалося, що на засіданні «рішено видати часопис, якого редактором має стати Микола Мандюк» [35]. Відзначимо, що й редакція «Мети» в публікації «Карпато-українська преса» стверджувала, що в Севлюші «має виходити часопис для молоді, орган Т-ва Опіки над Молоддю під редакцією М. Мандюка» [11]. Редакція «Нової Зорі» згадувала це видання ще в одній публікації, відзначаючи, що «під редакцією М. Мандюка має виходити часопис для молоді» [38].

У період Карпатської України в Севлюші планувалося також відновлення пластового журналу «Молоде Життя» [49]. Інформація про це була вміщена у часописі «Вогні» [58], однак на період публікації цей пресодрук уже не виходив.

Серед інших видань, які планувалося відновити, були наукові та фахові часописи. Відомості про них знаходимо на сторінках «Нової Зорі», яка інформувала, що «будуть виходити далі «Учительський Голос», Науковий Збірник Т-ва «Просвіта» й ін.» [38].

Здійснивши аналіз публікацій про карпатоукраїнську пресу у західноукраїнській періодиці, можемо підсумувати, що багато нововиявлених матеріалів не лише є важливим джерелом вивчення преси Карпатської України (1938—1939 рр.), вони дозволили отримати нові відомості про історію заснування і фактичних редакторів видань, скомпонувати їх за тематичними спрямуваннями у такі групи: су-

спільно-політичні (12 часописів), культурологічні (2 часописи), релігійно-виховні (2 часописи), а також довідатися про плани видання нових і відновлення закритих друкованих органів, увести в науковий обіг невідому раніше назву журналу «Карпатська Україна в ілюстрації» за редакцією В. Гренджі-Донського, який планувалося видавати від 1 січня 1939 р., та часопису без зазначення назви — «органу Товариства Опіки над Молоддю» за редакцією М. Мандюка, порушити дискусійні питання щодо належності до преси Карпатської України окремих видань, які виходили чеською мовою і були присвячені українським справам, зокрема «Українське Актуаліте», що побачило світ у Празі начебто з ініціативи уряду Карпатської України, та спростувати неточні відомості про вихід у Севлюші «Вістника з Рідного Краю», а в Хусті — гумористичного журналу «Прочухан», які насправді лише планувалося видавати.

1. А. Ч. Нові видання [Благовістник Пресвятого Серця Ісусового. Р. XIX, Січень—Лютий. Ч. 1/2, 1939; Говерля, місячник культури. Річник 1. Січень 1939. Число 1] / А. Ч. // Нова Зоря. — 1939. — Ч. 13. — 19 лют.
2. Англійський міністр кольоній у Карпатській Україні. Нові часописи в Карпатській Україні // Діло. — 1939. — Ч. 22. — 1 лют.
3. б. Говерля місячник культури ч. 1. 1939. Хуст. 64 с. / б. // Українська Школа. — 1939. — Ч. 1/6. — Квіт. — С. 114.
4. Борщак І. Українська культурна сторінка «Прагер Прессе» / І. Борщак // Діло. — 1939. — Ч. 12. — 19 січ.
5. В Хусті // Нова Зоря. — 1938. — Ч. 96. — 15 груд.
6. Вісник Мукачівської Епархії // Мета. — 1939. — Ч. 3. — 22 січ.
7. З церковних справ. Урядовий орган Карпатоукраїнської Єпархії // Діло. — 1939. — Ч. 10. — 17 січ.
8. «Заповіданий журнал культури «Чорногора»...» // Мета. — 1938. — Ч. 8. — 30.XI—30.XII.
9. «Заповіданий журнал культури «Чорногора»...» // Напередодні. — 1938. — Ч. 8. — 30.XI—30.XII.
10. І. Ю. Українське вчительство й національне відродження Карпатської України / І. Ю. // Новий Час. — 1938. — Ч. 236. — 24 жовт.
11. Карпато-українська преса // Мета. — 1939. — Ч. 9. — 5 берез.
12. Карпатоукраїнський пресовий бюлетин у Празі // Діло. — 1939. — Ч. 5. — 7 січ.
13. Католицька преса // Діло. — 1939. — Ч. 10. — 17 січ.
14. Літературний журнал у Карпатській Україні [«Говерля»] // Мета. — 1939. — Ч. 4. — 29 січ.

15. *Лукаць Р.* Василянські монастирі в Карпатській Україні / о. Роман Луків // *Нова Зоря*. — 1939. — Ч. 1. — 7 січ.
16. *М. Г.* Закарпатська Україна. Культурно-освітній стан / М. Г. // *Українські Вісти*. — 1938. — Ч. 231. — 17 жовт.
17. *М. Г. [Гехтер Максим]*. «Карпато-Українська Свобода» / М. Г. // *Діло*. — 1939. — Ч. 11. — 18 січ.
18. *М. О.* «Говерля». Місячник культури, ч. 1 1938 р., Хуст / М. О. // *Світ Молоді*. — 1939. — Ч. 1/2. — С. 12.
19. Мадяри закрили українські часописи // *Правда*. — 1938. — Ч. 46. — 13 листоп.
20. «Наступ» виходить двічі на тиждень // *Діло*. — 1939. — Ч. 38. — 19 лют.
21. «Наступ» виходить двічі на тиждень // *Нова Зоря*. — 1939. — Ч. 14. — 23 лют.
22. «Нова Свобода» // *Нова Зоря*. — 1938. — Ч. 94. — 8 груд.
23. «Нова Свобода» виходитиме в Хусті // *Новий Час*. — 1938. — Ч. 250. — 10 листоп.
24. «Нова Свобода» виходить в Хусті // *Українські Вісти*. — 1938. — Ч. 251. — 10 листоп.
25. «Нова Свобода» з каганцем ген. Прхалі // *Діло*. — 1939. — Ч. 54. — 10 берез.
26. «Нова Свобода» тимчасово заступає урядовий денник Карпатської України // *Діло*. — 1938. — Ч. 255. — 17 листоп.
27. Нова столиця Карпатської України розбудовується (Від нашого кореспондента) // *Діло*. — 1939. — Ч. 1. — 1 січ.
28. Нова українська міська управа Хусту. Урядовий орган Карпатської України // *Діло*. — 1938. — Ч. 256. — 18 листоп.
29. Новий часопис // *Громадський Голос*. — 1939. — Ч. 5. — 11 лют.
30. Новий часопис для селян // *Правда*. — 1939. — Ч. 7. — 12 лют.
31. Нові журнали // *Новий Час*. — 1939. — Ч. 42. — 24 лют.
32. Нові часописи й журнали // *Правда*. — 1939. — Ч. 10. — 5 берез.
33. *О.* З церковних справ у Карпатській Україні. «Благовістник» / *О.* // *Діло*. — 1939. — Ч. 38. — 19 лют.
34. Опіка над молоддю // *Діло*. — 1939. — Ч. 41. — 23 лют.
35. Опіка над молоддю // *Нова Зоря*. — 1939. — Ч. 15. — 26 лют.
36. Опіка над молоддю // *Новий Час*. — 1939. — Ч. 41. — 23 лют.
37. Президія УНО в Хусті // *Нова Зоря*. — 1939. — Ч. 8. — 2 лют.
38. Преса в Карпатській Україні // *Нова Зоря*. — 1939. — Ч. 19. — 12 берез.
39. Пресове Бюро Карпатської України // *Нова Зоря*. — 1938. — Ч. 92. — 1 груд.
40. Признаються... // *Новий Час*. — 1939. — Ч. 40. — 22 лют.

41. Провід «Українського Національного Об'єднання» Карпатської України // Новий Час. — 1939. — Ч. 18. — 27 січ.
42. Редакцію «Нової Свободи» вже перенесено з Ужгороду до Хусту // Діло. — 1938. — Ч. 249. — 10 листоп.
43. Розбудова Карпатоукраїнської преси // Діло. — 1939. — Ч. 28. — 8 лют.
44. Розвиток преси в Карпатській Україні // Українські Вісти. — 1939. — Ч. 53. — 10 берез.
45. *Росоха С.* Ми непереможні! / С. Росоха // Пробоєм. — 1938. — Ч. 5.
46. Селянський часопис «Карпатська Україна» // Діло. — 1939. — Ч. 26. — 5 лют.
47. *Сірополко С.* Чергові завдання в справі шкільництва в Карпатській Україні / С. Сірополко // Діло. — 1939. — Ч. 7. — 12 січ.
48. *Сніцарчук Л. В.* Українська преса Галичини (1919—1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс : монографія / Лідія Сніцарчук. — Львів, 2009. — 416 с.
49. *Стерчо П.* Карпато-Українська держава / П. Стерчо. — Львів, 1994. — С. 92.
50. Театральне життя в Карпатській Україні // Діло. — 1939. — Ч. 57. — 14 берез.
51. Ужгородська «Неділя» знову виходить // Діло. — 1939. — Ч. 11. — 18 січ.
52. Українська преса на Закарпатті з каганцем на устах! // Голос. — 1938. — Ч. 38. — 23 жовт.
53. Український орган в чеській мові // Нова Зоря. — 1938. — Ч. 96. — 15 груд.
54. Українські часописи на Закарпатті // Правда. — 1938. — Ч. 40. — 2 жовт.
55. Церковні справи і католицька преса в Карпатській Україні // Правда. — 1939. — Ч. 4. — 22 січ.
56. Часопис «Карпатська Україна» // Новий Час. — 1939. — Ч. 26. — 6 лют.
57. Чеський часопис у Хусті // Новий Час. — 1939. — Ч. 34. — 15 лют.
58. *Шерш.* «Молоде Життя». Журнал Українського Пласту. Чис. 1, вересень 1938. Ужгород / Шерш. // Вогні. — 1939. — Ч. 1/2. — Січ.—лют. — С. 31.

Ольга Палюх

ГАЗЕТА «ВІЛЬНА УКРАЇНА» (1939—1941 рр.)
ЯК ВИДАВНИЧИЙ ПРОЕКТ

Висвітлено історію створення, особливості формування структури й особового складу редакції газети «Вільна Україна» впродовж 1939—1941 рр.